

Rudnik nad Smolevo

Bojan Kofler

Pogled na Špik
z Vancovca.
Foto:
Bojan Kofler

Uvod

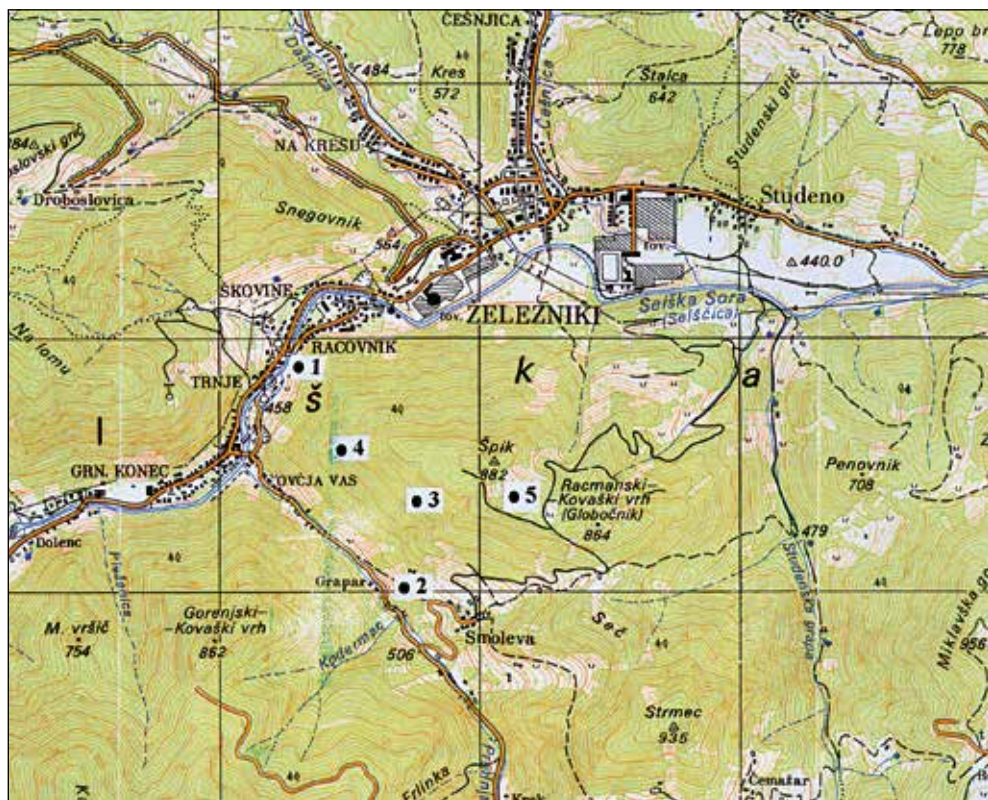
Pravijo, da sem bil nadležno zvedav otrok. Rad sem zastavljal nova in nova vprašanja. Zlasti o živem in neživem svetu okrog mene. Ko domači niso več znali ali pa se jim ni več ljubilo odgovarjati nanje, sem začel svet raziskovati sam. Najprej reko Soro, ki je tekla ob naši hiši na Trnju, postrvi in kapeljne v njej, pa belouške in kobranke ob vodi. Pred hišnim pragom je bila cesta, čez cesto pa so se proti Škovinam razprostirali travniki. Tam sem se srečal z martinčki, zelenci, murni in pticami, od katerih so mi bile posebno ljube sinice.

Nad Škovinami sem odkril Snegovnik, Suho dolino in Draboslovico; svet, kjer je bilo prijetno toplo na soncu tudi jeseni in zgodaj spomladi, ko so dolino ovijale sence in hlad. Na Snegovniku so bile velike skladownice skrbno zloženega kamenja in skriv-

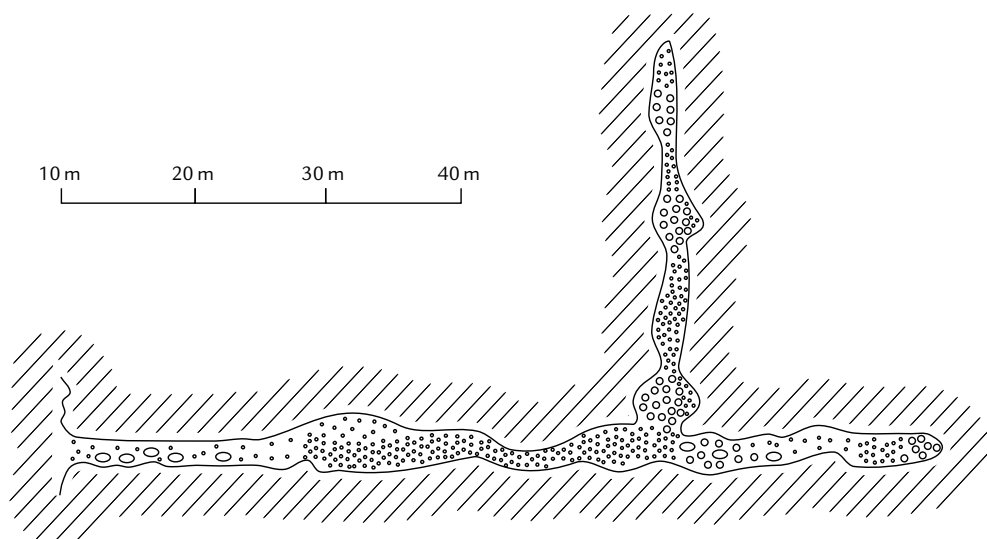
nostni napol zasuti vhodi v podzemlje. Ti ostanki rudarjenja iz nekih preteklih časov so dolgo burili moje otroške predstave o temačnih, vlažnih rovih, netopirjih, jamskih pajkih in jamskih kobilicah v njih. Nanje nisem naletel samo tu, ampak prav na vseh hribih, ki obdajajo Železnike. Še zlasti veliko jih je bilo na Snegovniku sosednjem Špiku.

Minilo je že več kot sto let, ko je v Železnikih zamrlo fužinarstvo in z njim povezano rudarstvo; minilo je že več kot petdeset let od mojih prvih mladostniških raziskav rudniških rogov na Špiku. Od nekdanj številnih vhodov v podzemlje je ostalo bore malo. Marsikje je zgnil podporni jamski les in porušil se je strop. Usadi zemlje, zmrzal in odpadlo listje, ki ga je nanosil veter, so dokončali delo.

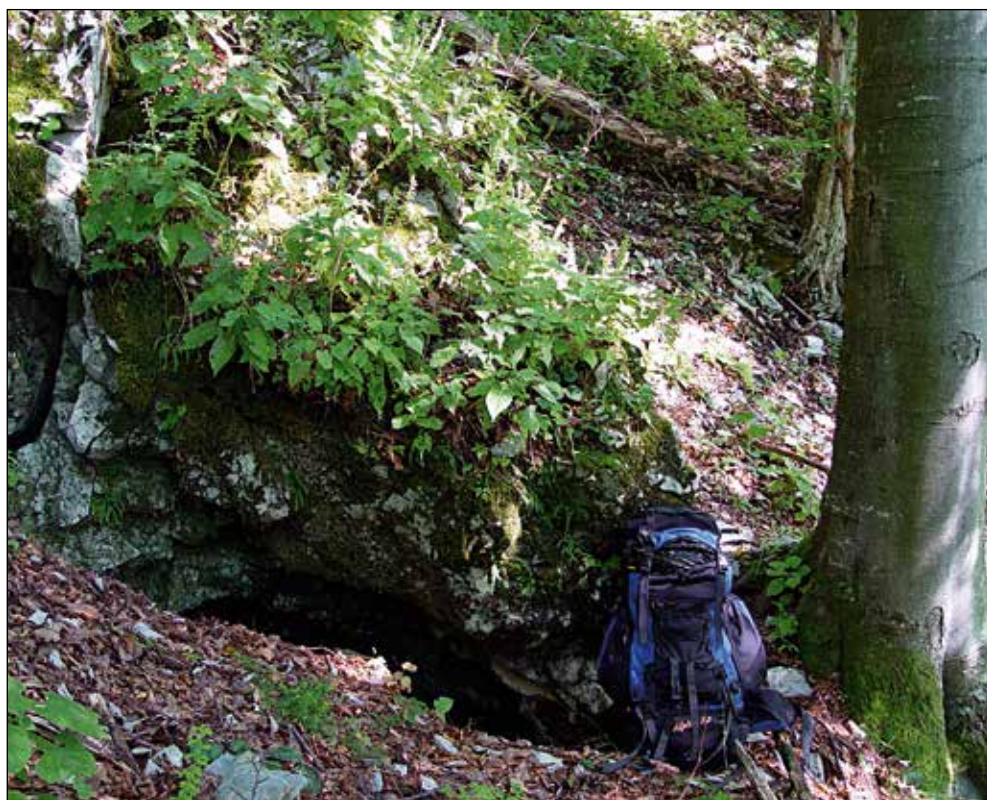
Tako se je do danes ohranilo le malo človeku dostopnih rogov. Od še vsaj petih je tisti nad Smolevo daleč najdaljši.

Rudarski rovi in rudniki na Špiku: 1. Rov na Klovžah, 2. Rudnik pri Graparju, 3. Rudnik nad Smolevo, 4. Rov na Grebenu, 5. Rudnik Bela njiva. Državna topografska karta Železniki 093.

Skica tlorisa Rudnika nad Smolevo. Risal: Bojan Kofler.

Vhod v rudnik. Foto: Bojan Kofler

Lega in opis rudnika

Več kot 100 m dolg rudnik se nahaja malo pod vrhom Špika na težko dostopnem skalnatem pobočju. Skladi so tu marsikje prelomljeni in ozke razpoke se vlečejo v notranjost hriba. Izkopali so ga v trdni kamenini in je zato dobro ohranjen.

Ozek vhod se nahaja ob vznožju skalne stene pod levim delom Špikovega grebena. Ko se splazimo skozi vhodni del, vidimo, da je glavni rov suh, lahko prehoden in mestoma zaradi izkopa rude prav prostoren. Po 50 m se razcepi v dva kraka.

Krajši desni rov je dolg 19 m in vlažen, tako da mestoma s stropa kaplja voda, ki se na tleh zbira v lužah. V zadnjem delu, ko se pojavijo plasti skrilavcev, se rov konča z neprehodnim podorom.

Daljši levi rov je dolg 32 m. Sprva se po njem lahko le plazimo, ker je zatrpan z odlomljenim kamenjem in suho rdečo ilovico. Kasneje rov postane normalno prehoden in vedno bolj vlažen. Tla se zdaj dvigajo, zdaj spuščajo in so na nekaj mestih pokrita s kupi odlomljenega kamenja, sicer pa z velikimi količinami mastne rdeče ilovice, v kateri se nabirajo luže nakapane vode. Rov se nenadoma konča v živi skali.

Podzemeljska favna hroščev

Dolgoletne raziskave rudnika in pogosti obiski v njem so pokazali, da je Rudnik nad Smolevo pravi biološki biser. V njem ne živijo zgolj za jame in rudnike običajni netopirji, jamske kobilice, večje in pajki. Odlikuje ga edinstvena jamska favna hroščev, ki je značilna zgolj za rudniške rove Špika in bližnjega Vancovca.

Nedvomno največja posebnost je Mirin brezokec, *Anophthalmus miroslavae*. Od leta 1983, ko sem našel prvi primerek, sem jih uspel ujeti le 11, komaj dovolj, da sem ga leta 2006 v Acta entomologica slovenica lahko opisal kot novo vrsto. Poimenoval sem jo po svoji ženi, ki me že več kot 30 let podpira pri raziskovalnem delu in me spremlja na številnih

entomoloških ekskurzijah. Ta za biološko znanost nova, redka, popolnoma slepa vrsta je srednje velika in ima krepko, podolgovato telo. Glava in vratni ščit sta rumenordeča, pokrovke rumenorjave. Glava in vratni ščit sta pri samcih in samicah bleščeča; pokrovke pri samcih bleščeče in pri samicah nebleščeče. Zgornja stran telesa je pokrita s kratkimi dlakami. Tipalke in noge so dolge in krepke. Močno sklerotizirani in rahlo pigmentirani zunanji skelet te vrste kaže na to, da živi razmeroma blizu zemeljske površine. Poseljuje apnenčeva območja, predvsem

Anophthalmus miroslavae Kofler 2006, sp. n.
(naravna velikost: 5,4–6mm). Foto: Bojan Kofler

Glavni rov. Foto: Bojan Kofler

Prehod v levi rov. Foto: Bojan Kofler

razpoke in večje votline, ki ležijo plitvo v tleh. Pri nižjih zunanjih temperaturah (pomlad, jesen) po vsej verjetnosti potuje vse do zemeljske površine in se tod skriva pod velikimi kamni. Ima že popolnoma zakrnele oči, površina telesa pa je pokrita s kratkimi dlakami. Ti znaki kažejo na višjo stopnjo specializacije in na to, da imamo opraviti z zelo staro vrsto.

Samo malo manj imenitna je posebna podvrsta Alfonzovega brezokca *Anophthalmus alphonsi skofjeloscensis*. Po zunanjem videzu je podobna Mirinemu brezokcu, le da je po barvi svetlejša, bolj dlakava in bolj podolgovata. Našel sem jo v večjem številu v Rudniku pri Graparju in Rudniku nad Smolevo, posamezne primerke pa tudi v Rudniku Belanjiva in Rudniku na Vancovcu. Specialist za to sku-

pino hroščev Hermann Daffner je novo podvrsto poimenoval po Škofjeloškem hribovju, ki ga po njegovih predvidevanjih podvrsta poseljuje.

Nekaj posebnega je tudi tukaj živeči slepi Millerjev jajčar, *Aphaobius millerii*. Osebkí iz Špika in Vancovca se po svojem izgledu bistveno ločijo od do sedaj opisanih podvrst iz drugih nahajališč. Očitno gre za novo, še neopisano podvrsto.

Literatura:

- B. Kofler: *Anophthalmus miroslovae* sp. n. iz Slovenije (Coleoptera: Carabidae: Trechinae). Acta entomologica slovenica 14 (1). Ljubljana: Prirodoslovni muzej Slovenije in Slovensko entomološko društvo Štefana Michielija, 2006. Str. 35–42.
- B. Kofler: *Podzemeljska favna hroščev v opuščenih rudarskih rovih v bližnji okolici Železnikov (severozahodna Slovenija)*. Acta entomologica slovenica 7 (2). Ljubljana: Prirodoslovni muzej Slovenije in Slovensko entomološko društvo Štefana Michielija, 1999. Str. 129–136.
- H. Daffner: *Revision der Anophthalmus-Arten und -Rassen mit lang und dicht behaarter Koerperoberseite*. Mitt. Muench. Ent. Ges., 86. München, 1996. Str. 33–78.
- Geodetska uprava republike Slovenije: *Državna topografska karta, Železniki 093*. Ljubljana, 1997.